एकाइ २ · हाम्रो मानव मूल्यमान्यता: आदर्श व्यवहार, परम्परा, संस्कार र धर्म

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क ३०

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ मुख्य शब्द

ज्ञान · ३

१. न्यायिक व्यवहार
२. मानसिक शान्ति
३. संयम
४. समानुभूति
५. अहिंसा
६. सामाजिकीकरण

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ जोडा मिलाउनुहोस्

ज्ञान · ३

१. गुठी → **घ.** जात्रा, पर्व र जन्मदेखि मृत्युसम्मका संस्कार चलाउने नेवार समुदायको परम्परा
२. भेजा → **क.** संस्कारका बेला सरोभाइले नगद र जिन्सी उठाएर दिने मगर समुदायको परम्परा
३. ढिकुर → **च.** सदस्यले जम्मा गरेको एकमुष्ट रकम पालैपालो पाउने थकाली समुदायको परम्परा
४. बडघर → **ग.** हरेक वर्ष माघीका दिन गाउँको अगुवा छान्ने थारू समुदायको परम्परा
५. माइजन → **छ.** जातिको भेलाले अगुवा चुनेर झगडा मिलाउने र भोज व्यवस्थापन गर्ने मधेसको परम्परा
६. रोदी → **ङ.** साँझपख युवायुवती भेला भई गीत गाउने, नाच्ने र कामको बाँडफाँट गर्ने गुरुङ समुदायको परम्परा

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

३ ठिक कि बेठिक?

ज्ञान · २

i. ✓ **ठिक**
ii. ✗ **बेठिक:** जैन पूजास्थललाई जैन मन्दिर वा जिनालय भनिन्छ; अग्नि मन्दिर पारसी धर्मको पूजास्थल हो।
iii. ✗ **बेठिक:** छठियार बच्चा जन्मेको छैटौँ दिनमा गरिन्छ।
iv. ✓ **ठिक**

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ आफ्नो र अरूको भेद नगरी जसको गल्ती हो उसलाई गल्ती र जसको हक हो उसलाई हक दिने व्यवहार भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ रिस, चिन्ता र डरबाट मुक्त भएर मन शान्त, स्थिर र तनावरहित हुनु भनी लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ त्रिमूर्ति लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ मुन्धुम लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

ङ. **अङ्क विभाजन** **ज्ञान · १**

✓ चिउरीको रुख लेखेमा।

च. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ पर्म लेखेमा।

छ. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ पैँचो लेखेमा।

ज. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ संयम (संयमित व्यवहार) लेखेमा।

५ छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ भेजा मगर समुदायको पहिचान दिने मौलिक परम्परा हो, जसको अर्थ “म मेरा दाजुभाइ खलकसँगै छु” हो भनी लेखेमा।

✓ संस्कारका बेला सरोभाइ (आफ्नै वंशका दाजुभाइ) ले गच्छेअनुसार नगद र जिन्सी उठाएर सघाउँछन् भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ गुठी नेवार समुदायमा र रोदी गुरुङ समुदायमा प्रचलित छ भनी लेखेमा।

✓ गुठीले जात्रा, पर्व र संस्कारको व्यवस्थापन गर्छ, रोदीमा युवायुवती साँझपख रोदीघरमा भेला भई गीत नाच र कामको बाँडफाँट गर्छन् भन्ने जस्तो कामको फरक लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ जीवजन्तु पनि भोक, डर र पीडा अनुभव गर्छन्, तिनलाई बिनाकारण दुःख दिनु हिंसा हो भनी लेखेमा।

✓ जनावरलाई दुःख दिने बानीले अरूको पीडाप्रति संवेदना घटाउँछ, वा जीवजन्तुले हामीलाई दुध, श्रम र प्रकृतिको सन्तुलन दिन्छन् भन्ने जस्तो अर्को कारण लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · २**

✓ बोली र व्यवहारले मन दुखाउनु र होच्याउनु पनि हिंसा हो, कटु वचनको चोट लामो समय रहन्छ भनी लेखेमा।

✓ साथीलाई फोटो हटाउन र माफी माग्न सम्झाउने वा बिस्वासिलो शिक्षक वा अभिभावकलाई भन्ने जस्तो उचित कदम लेखेमा।

६ लामो उत्तर

अङ्क विभाजन **बोध · ४**

✓ ढिकुरमा थकाली समुदायका सदस्यले तोकिएको रकम नियमित रूपमा जम्मा गर्छन् भनी लेखेमा।

✓ जम्मा भएको एकमुष्ट रकम आवश्यकता र सहमतिका आधारमा पालैपालो एक जना सदस्यले पाउँछन् भनी लेखेमा।

✓ यसरी बैङ्कबाट ऋण नलिई व्यापार, होटल वा उद्योग सुरु गर्न चाहिने पुँजी जुटाउन सकिन्छ भनी लेखेमा।

✓ यसले बचत गर्ने बानी बसाल्छ, र सहयोग, समानता र सदाशयता यसका विशेषता हुन्, त्यसैले यो आर्थिक गतिविधि चलाउने प्रचलन हो भनी निष्कर्ष लेखेमा।

७ सोच्नुहोस्

उत्तर

श्रम साट्ने मानिस घटेपछि रोपाइँ र बाली भित्र्याउने काम समयमा सकिँदैन, ज्यालामा बढी खर्च हुन्छ र कतिपय खेत बाँझै रहन्छन्। छिमेकीबिच भेटघाट र सहयोग घट्दा एकता पनि कमजोर हुन्छ। परम्परा जोगाउन गाउँमा बस्नेहरूले समूह बनाएर पर्म चलाइराख्न, साना कृषि यन्त्र मिलेर किन्न र प्रयोग गर्न, र नयाँ पुस्तालाई यसको अर्थ र महत्त्व सिकाउन सकिन्छ।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

- ✓ समयमा खेतीको काम नसकिने, ज्यालामा खर्च बढ्ने वा छिमेकीबिचको सहयोग र एकता घट्ने जस्तो एउटा असर लेखेमा।
- ✓ समूह बनाएर पर्म चलाइराख्ने, मिलेर कृषि यन्त्र प्रयोग गर्ने वा नयाँ पुस्तालाई यसको महत्त्व सिकाउने जस्तो उपयुक्त उपाय लेखेमा।

८ क्रियाकलाप: पाँच धर्मको तालिका

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

हिन्दु: दसैँ, तिहार, तिज, होली, छठ; वेद, उपनिषद्, रामायण, महाभारत, गीता; मठमन्दिर। बौद्ध: बुद्ध जयन्ती, ल्होसार; त्रिपिटक; गुम्बा, विहार, चैत्य। इस्लाम: इद उल फित्र, इद उल अजहा, मोहर्रम; कुरान; मस्जिद। किरात: उँभौली, उँधौली; मुन्धुम; मानघर र थान। इसाई: क्रिसमस, इस्टर; बाइबल; चर्च।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	जम्मा
अङ्क	१३	१०	५	२	३०

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

एकाइ २ · हाम्रो मानव मूल्यमान्यता: विविधता, सद्भाव, सम्पदा, व्यक्तित्व र स्काउट

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क ३०

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ मुख्य शब्द

ज्ञान · ३

१. विविधता
२. सहिष्णुता
३. सम्पदा
४. अमूर्त सम्पदा
५. जीर्णोद्धार
६. मितव्ययी

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ चित्रको नामाङ्कन

ज्ञान · ३

१. नेपाली
२. मैथिली
३. भोजपुरी
४. थारू
५. तामाङ
६. बज्जिका

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

३ ठिक कि बेठिक?

ज्ञान · २

i. ✓ **ठिक**
ii. ✗ **बेठिक:** ड्युनाले सन् १९०१ मा संसारकै पहिलो नोबेल शान्ति पुरस्कार फ्रेडरिक पासीसँग बाँडेर पाएका थिए।
iii. ✗ **बेठिक:** नेपाल स्काउटको स्थापना वि.सं. २००९ मा भयो; वि.सं. २०२० मा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी स्थापना भएको हो।
iv. ✓ **ठिक**

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ पुर्खाबाट पाएका र पछिका पुस्तालाई सुम्पिनुपर्ने बहुमूल्य प्राकृतिक र सांस्कृतिक कुरा भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ बेलायतका रोबर्ट बेडेन पावेल लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ “तयार होऊ” लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ ब्याकुल माइला (प्रदीपकुमार राई) लेखेमा।

ङ. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ मिसनरिज अफ च्यारिटी लेखेमा।

च. **अङ्क विभाजन** — प्रयोग · १

✓ अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

छ. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ धार्मिक सहिष्णुता (वा सामाजिक सद्भाव) लेखेमा।

ज. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ हो, संविधानको धारा ६ अनुसार नेपालमा बोलिने सबै मातृभाषा राष्ट्रभाषा हुन् भनी लेखेमा।

५ छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ प्राकृतिक सम्पदा प्रकृतिमा आफैँ बनेका हुन्छन्, सांस्कृतिक सम्पदा मानिसले बनाएका वा विकास गरेका हुन्छन् भनी लेखेमा।

✓ प्राकृतिक सम्पदा सबै मूर्त हुन्छन्, सांस्कृतिक सम्पदा मूर्त र अमूर्त दुवै हुन्छन्, वा सही उदाहरणसहितको अर्को कुनै फरक लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ स्वयम्भू, पशुपतिनाथ वा मुक्तिनाथमा हिन्दु र बौद्ध दुवैले पूजा गर्छन् भन्ने जस्तो एउटा उदाहरण लेखेमा।

✓ मानदेवको परिवारमा वैष्णव र शैव दुवै धर्म, मल्लकालमा काश्मिरी मुसलमानको मस्जिद, प्रताप मल्लले इसाई पादरीलाई स्वागत गरेको वा छिमेकीले एकअर्काका चाडमा भाग लिने जस्तो अर्को उदाहरण लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ अरूको दुःख देखेर चुप नबसी सहयोगका लागि अघि बढ्नुपर्छ, वा मित्र र शत्रु नभनी सबैको निष्पक्ष सेवा गर्नुपर्छ भन्ने जस्तो एउटा कुरा लेखेमा।

✓ राम्रो विचार लेखेर र अरूलाई साथ लिएर ठुलो काम गर्न सकिन्छ, मानव सेवाका लागि आफ्नो सुख त्याग्न तयार हुनुपर्छ वा स्वयंसेवाले समाजलाई फाइदा गर्छ भन्ने जस्तो अर्को कुरा लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · २**

✓ टोलवासी मिलेर वा वडा कार्यालयको सहयोगमा छानो समयमै मर्मत (जीर्णोद्धार) गर्ने भनी लेखेमा।

✓ पाटी वरपर नियमित सरसफाइ गर्ने, फोहोर फाल्न नदिने वा यसको महत्त्वबारे टोलमा जनचेतना फैलाउने जस्तो अर्को काम लेखेमा।

६ लामो उत्तर

अङ्क विभाजन **बोध · ४**

✓ नेपालमा भूगोल, धर्म, जाति (१४२ जातजाति), भाषा (१२४ मातृभाषा), संस्कृति र पेसाको ठुलो विविधता छ भनी लेखेमा।

✓ दसैँ, ल्होसार, इद, छठ, क्रिसमस जस्ता चाडमा अरू समुदायका मानिस पनि शुभकामना दिन्छन् र सहभागी हुन्छन्, वा स्वयम्भू र पशुपतिनाथमा हिन्दु र बौद्ध दुवैले पूजा गर्छन् भन्ने जस्तो उदाहरण लेखेमा।

✓ राष्ट्रिय गानको “सयौँ थुँगा फूलका हामी, एउटै माला नेपाली”, संविधानले सबै मातृभाषालाई राष्ट्रभाषा मान्नु वा विपत्मा सबै जातजाति मिलेर सहयोग गर्नु जस्तो अर्को उदाहरण लेखेमा।

✓ फरक फरक हुँदा पनि “हामी नेपाली” भन्ने भावनाले सबैलाई एउटै मालामा उनेको छ भनी निष्कर्ष लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

७ सोच्नुहोस्

उत्तर **उच्च दक्षता · २**

भाषा हराउँदा शब्द मात्र होइन, त्यस भाषामा रहेका लोकगीत, कथा, उखान, पूजाविधि र पुर्खाको ज्ञान पनि गुम्छन्। यी अमूर्त सम्पदा हुन् र त्यस समुदायको पहिचान हुन्। एउटा भाषा हराउँदा नेपालको विविधता पनि घट्छ। यसलाई जोगाउन घरमा मातृभाषा बोल्ने, नयाँ पुस्तालाई सिकाउने, गीत, कथा र शब्दको अभिलेख राख्ने र विद्यालयमा मातृभाषामा पढाउने व्यवस्था गर्न सकिन्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ भाषासँगै त्यसका गीत, कथा, उखान र ज्ञान जस्ता अमूर्त सम्पदा र समुदायको पहिचान गुम्छ भनी लेखेमा।
- ✓ घरमा मातृभाषा बोल्ने, नयाँ पुस्तालाई सिकाउने, अभिलेख राख्ने वा मातृभाषामा पढाउने जस्तो उपयुक्त उपाय लेखेमा।

८ क्रियाकलाप: मेरो समुदायका सम्पदा

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

मूर्त सांस्कृतिक सम्पदा: मन्दिर, गुम्बा, मस्जिद, पाटी पौवा, ढुङ्गेधारा, पोखरी, गढी, पुरानो पुल। प्राकृतिक सम्पदा: खोला, ताल, सामुदायिक वन, डाँडा। अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा: स्थानीय भाषा, लोकगीत, नाच, जात्रा, परम्परागत परिकार बनाउने तरिका, ढाका बुन्ने वा माटाका भाँडा बनाउने सिप। संरक्षणका उपायमा सरसफाइ, अतिक्रमण रोक्ने, समयमै जीर्णोद्धार गर्ने र नयाँ पुस्तालाई सिकाउने जस्ता कुरा आउनुपर्छ।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	जम्मा
अङ्क	१३	१०	५	२	३०

Science Playground, काठ्मान्डे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking